

Spaar milieu en middel in de open teelten

Milieubelasting kan minder: zeven tips van het CLM

Akkerbouwers kunnen besparen op middelen, en emissies naar oppervlaktewater en grondwater sterk beperken. Peter Leendertse van het Centrum voor Landbouw en Milieu noemt zeven manieren die zoden aan de dijk zetten. Vaak is de bijvangst een besparing op arbeid en geld of een weerbaarder gewas.

Het lijkt voor de hand liggend, maar telers kunnen toch vaak met simpele maatregelen of keuzes veel minder milieubelastend omgaan met de gewasbeschermingsmiddelen op hun bedrijf. Het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM) zet zijn kennis op dit gebied al decennia lang in om telers hierbij te helpen. Het CLM voorziet individuele telers en deelnemers aan projecten voor schoner water van informatie. Dat draagt bij aan minder middelenemissies. Toch kunnen veel ondernemers met een beetje oplettendheid en soms een gerichte investering nog stappen maken. Met Peter Leendertse van het CLM zet Akkerwijzer een top 7 op een rij om milieuvriendelijker te werken met gewasbescherming.

1. Gebruik de Milieumeetlat

Alleen al met de middelenkeuze kan een teler behoorlijk sturen op de milieubelasting. Leendertse: „In 1994 introduceerden we de Milieumeetlat. Bij de introductie was de Milieumeetlat gericht op het vermijden dat middel in de sloot en het grondwater terechtkomt. We gaven hem later meerdere updates. Ook kwamen er andere zaken bij, zoals het effect op bijen en natuurlijke vijanden. Het sparen van de bijen, sluipwespen en gaasvliegen kun je zien als een eigen voordeel voor de teler. In fruit is de bijen sparen zeker 'laaghangend fruit'. Die teelt heeft natuurlijk de bestuivers nog meer nodig dan de akkerbouw. Natuurlijke vijanden zijn in alle teelten van belang. In sommige teelten is het middelenpakket niet breed. In graan, aardappelen en bieten is wel wat te kiezen. Je kunt online de middelen vergelijken of gebruik maken van zogeheten milieubelastingkaarten per teelt. Dat is gemakkelijk, want die zijn bijvoorbeeld gericht op één situatie, bijvoorbeeld schimmelbestrijding in aardappelen.”

Leendertse zegt dat sommige projecten en ketens speciale aandacht geven aan deze toepassing van de Milieumeetlat-gegevens. „Schoon water voor Brabant doet dat en LambWeston gebruikt deze informatie. Dit jaar maakten we speciale kaarten voor een achttal aardappeltelende landen. Er is druk vanuit de markt op producenten om meer te letten op de middelenkeuze. Lidl en Aldi in Duitsland willen middelen die de bijen sparen. Andere voorbeelden van bovenwettelijke eisen zie je bij On the way to PlanetProof. Soms zul je als teler zelf willen kiezen, soms willen afnemers dat je dat doet. Natuurlijk is het wel het beste om bij risico op resistentie af te wisselen met middelen.”

Een moderne wasplaats met opvang voor restvloeistoffen kan de erfemissie fors beperken, maar het vergt wel een flinke investering.

2. Gebruik waarschuwingssystemen

Beslissingsondersteunende systemen (BOS) worden volgens Leendertse wel gebruikt, maar de toepassing groeit trager dan gehoopt. Dat ligt mogelijk aan de mindere toegankelijkheid van de systemen. Leendertse denkt dat een BOS ingewikkeld kan zijn en hij ziet om die reden voordelen in apps voor op de smartphone en de computer die het gebruik van een BOS simpeler maken. „Een aantal telers spuit gewoon te vroeg of te frequent. Bij het eerste signaal van phytophthora besluiten ze voor de zekerheid te beginnen. Je kunt dan echter beter eerst de eigen omstandigheden checken. Hoe is het weer? Zijn er sporen in de lucht? Soms duurt het nog een maand voor het echt nodig is. Dan spaar je twee tot vier bespuitingen uit.” Hij vervolgt: „Het kan helpen om een goede en onafhankelijke adviseur te hebben. Die kent de regio. Je kunt ook als groep met zo'n adviseur werken. Dat bedrag dat die adviseur kost, verdient je dan snel terug. Je hoeft niet aan kalenderspuiten te doen. Het loopt niet uit de hand. Bij tarwe of bij luizen en gewassen kun je veel doen met schadedrempels. Als je gaat monitoren en luizen tellen, zie je vaak dat het probleem vanzelf oplost.” Uit een enquête bleek dat het gebruik van beslissingsondersteunende systemen toeneemt, maar traag. Leendertse denkt daarom dat extra aandacht hiervoor goed is. De periode dat telers bespuitingen uitvoeren, kan druk en intensief zijn. Niet hoeven spuiten spaart dan ook tijd voor de ondernemers.

3. Gebruik nieuwe spuittechnieken

Bij spuittechniek die middelen en milieu spaart, denkt Leendertse aan driftreducerende technieken (zoals de Wingsprayer), computer- en gps-gestuurde sectieafsluiting en automatische spoelsystemen. „Het kan duur zijn om dat allemaal aan te schaffen. Voordelen van de driftreducerende systemen zitten ook in de toegenomen effectiviteit, waardoor soms de dosering terug kan.” De aanschaf van een moderne spuit is duur, maar volgens Leendertse loont het vaak toch die 'extra's' er bij te kopen. „We onderzochten een paar jaar geleden hoe oud de gemiddelde veldspuit op een bedrijf is. Meer dan de helft bleek ouder dan vijftien jaar. Wat dat betreft zou er een sloopregeling moeten komen voor telers die een spuit willen vervangen door één met meer dan 95 procent driftreductie. Bijkomend voordeel is dat de gebruikers van die spuiten over het hele middelenpakket kunnen beschikken. En er zijn andere manieren om kosten te sparen: misschien is soms het kiezen van een betrouwbare loonwerker met een moderne spuit een oplossing of je kunt als teler overwegen de spuit voor jezelf te kopen en hem daarnaast in loonwerk in te zetten bij anderen.”

4. Beperk erfemissies

„Je kunt alles perfect doen op je percelen en dan toch afspoeling van middel van het erf hebben. Erfemissies blijken nog steeds een probleem. De Toolbox Erfemissie geeft hier informatie over. Een Erfemissiescan geeft je er een frisse blik op. Doe je ergens op de verharding van het erf iets verkeerd, dan meet je meteen hoge concentraties in een putje. Deelnemers aan een project in de Noordoostpolder gingen door de scan opletten hoe ze het consequent goed kunnen doen. Het gaat erom dat je de spuit altijd overdekt wegzet en je kunt de wasplaats combineren met een Phytobac. Houd met alle apparatuur die in aanraking komt met gewasbescherming rekening met de erfemissie. Wasplaats en reinigingssystemen voor restvloeistoffen zijn wederom investeringen. Je bent daarmee wel voor jaren klaar.”

Wie de investering in de bovengenoemde voorzieningen te hoog vindt, kan kiezen voor het schoonmaken van de spuit op het perceel. De speciale wasplaats en reststoffenverwerking blijft het beste voor het milieu. Leendertse stelt dat de teler de handelingen rondom de erfemissiereductie op moet nemen in de dagelijkse routine. Meer tijd hoeft het dan niet te kosten.

5. Beperk afspoeling op het perceel

Bij hevige regenval blijkt afspoeling van middel vanaf het perceel nog steeds een belangrijke route voor puntemissies. „Zeker als er water tussen de ruggen staat en je graaft een sleuf naar de sloot. Vlak na het spuiten kan het een fikse emissie zijn. Je zou kunnen denken aan een infiltratiegreppel rondom het perceel of aan erosiestoppers. In het project Schoon Water voor Zeeland werkten de telers met kleine, dwarse drempeltjes tussen de aardappelruggen.”

6. Voorkom insporing en verdichting

Een grond die goed water kan opnemen is minder gevoelig voor middelenafspoeling. „Dit is natuurlijk geen ‘quick win’. Toch is het op orde hebben van je grond voor een heleboel andere zaken ook gunstig. Je verhoogt het watervasthoudende vermogen én voorkomt afspoeling. Verhogen van je organische stof gehalten is daarnaast gunstig voor de afbraak van middelen in de grond. Je treft dan minder in het grondwater aan. Bij projecten rond drinkwatergebieden in Drenthe, Overijssel en Brabant proberen we dat ideaalplaatje te verwezenlijken. Andere maatregelen die we dan combineren zijn wintergroen houden, groenbemesters inzetten, nadenken over verdichting en bandendruk, en de beste bodembewerkingen kiezen.

Drempeltjes tussen de aardappelruggen kunnen afspoeling op het perceel beperken.

7. Gebruik akkerranden

„De akkerrand is een extra barrière naar de sloot. Het past bij een goed bodembeheer en een voordeel is dat je drukregistratie dan niet verplicht is op zo’n plek. Het is tegelijk een barrière tegen het afspoelen van kunstmest en een schuilplek voor natuurlijke vijanden. Voorwaarde is dat je de bodem onder de akkerrand doorlatend laat. Het is zelfs mogelijk een gebied te dooraderen met natuurlijke corridors voor kleine zoogdieren. In de Hoeksche Waard werkten telers van Albert Heijn samen met Natuurmonumenten aan zo’n systeem. De pr-functie krijg je erbij: mensen op de minicamping, fietsers en wandelaars vinden het mooi.”

Een systeem met akkerranden moet goed passen bij je bedrijf, zegt Leendertse. Bij bedrijven met veel kleine percelen kan het lastig zijn. Soms is het binnenhalen van subsidies een mogelijkheid. Voor een goede omgeving voor bijen zijn gratis zadenmengsels te krijgen. Voor natuurlijke vijanden van bijvoorbeeld luizen zijn andere mengsels beter.

Tekst: Jorg Tönjes

Beeld: Agrio, Bayer

Heeft u vragen en/of opmerkingen neem dan contact op met onze redactie via redactie@akkerwijzer.nl of tel 0314 – 62 64 38

Nieuwe milieu-indicator internationaal gebruik komt

De Milieumeetlat (www.milieumeetlat.nl) bewijst veel projecten en ondernemers diensten bij het maken van verantwoorde middelenkeuzes. Sinds 1994 is dit hulpmiddel beschikbaar. CLM begon met de ontwikkeling ervan in 1991. Belangrijk is dat de Milieumeetlat steeds doorontwikkeld is. Onder meer met een grote update in 2005, toen de natuurlijke vijanden en de bijen zwaarder gingen wegen in de middelenvergelijking. De Milieumeetlat maakt gebruik van gegevens van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden en de Europese voedselveiligheidsorganisatie EFSA. In de database zitten 700 werkzame stoffen die deels inmiddels verboden zijn en deels internationaal ingezet worden. Ongeveer 260 werkzame stoffen zijn in Nederland toegelaten. Soms valt er een middel af en er komen jaarlijks wat bij. Nieuwe toelatingen kunnen evenwel gaan om milieubelastende stoffen. Dan zijn er strenge eisen aan

driftreductie en voor uitspoeling-gevoelige stoffen gelden beperkingen in grondwaterbeschermingsgebieden. Zelfs middelen van natuurlijke oorsprong kunnen milieubelastend zijn, bijvoorbeeld omdat toegepaste organismen gifstoffen maken. Ze kunnen dan een zogeheten B-score voor bijen krijgen. Een nieuwe milieu-indicator is in de maak. Wageningen Research, CLM en Natuur en Milieu werken er samen aan. Belangrijke vernieuwingen zitten in het internationaal toepasbaar maken van deze indicator en in het toevoegen van neveneffecten op vogels en zoogdieren. Die effecten werden wel getoetst, maar er is uitgebreider aandacht voor gekomen. Peter Leendertse van het CLM zegt dat het streven is om de gebruikers goed te blijven informeren, zonder dat het te ingewikkeld wordt. „Praktische toepasbaarheid is van belang. We moeten dus prioriteiten stellen. Internationale ketens willen er iets aan hebben.”